

Згідно з Інструкції «Про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», затвердженої спільним наказом Генеральної прокуратури України, МВС України, СБУ, Міністерства фінансів України, Адміністрації державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5, у повідомленні зазначається вид негласної слідчої (розшукової) дії, а також подальше використання отриманих матеріалів у кримінальному провадженні або їх знищення.

Рішення про конкретний час такого повідомлення визначається із урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та повинно бути здійснено протягом дванадцяти місяців з дня припинення таких дій, але не пізніше звернення до суду з обвинувальним актом. Якщо такі загрози існують, прокурором або за його дорученням слідчим, оперативним підрозділом вживаються відповідні заходи щодо їх усунення.

Отже, законодавець покладає на прокурора обов'язок самостійно або за його дорученням слідчого, у разі проведення негласних слідчих (розшукових) дій, під час яких було обмежені конституційні права підозрюваного, інших осіб, письмово повідомити цих осіб та захисника підозрюваного про такі обмеження. Рішення про конкретний час такого повідомлення визначається прокурором з урахуванням наявності чи відсутності загроз для досягнення мети досудового розслідування, суспільної безпеки, життя або здоров'я осіб, які причетні до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. Якщо такі загрози існують, прокурором або за його дорученням слідчим, оперативним підрозділом повинні бути здійснені відповідні заходи щодо їх усунення.

З огляду на викладене можна зробити висновок, що реформування правоохоронної та судової системи України наблизило нашу державу до демократичних стандартів. Вжито достатніх заходів щодо реального захисту прав і свобод громадян у кримінальному судочинстві.

ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Чепнієнко Ю.Г. курсант факультету правоохоронної діяльності та правознавства Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького

Навчальний керівник: к.ю.н. доцент професор кафедри кримінального процесу Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького Капітанчук Л.Ю.

Реалізація правового статусу Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) як правоохоронного органу вимагає поступового пристосування механізмів виконання правоохоронних функцій відомства до завдання дотримання світових стандартів в галузі прав людини.

У зв'язку із цим виникає необхідність у проведенні аналізу правового забезпечення реалізації дотримання прав та свобод людини Держприкордонслужбою України, виявленні проблем нормативно-правового регулювання даних відносин, що виникають під час здійснення оперативно-службової діяльності в прикордонній сфері, і пошуку шляхів їх вирішення, а також подальшого вдосконалення механізмів забезпечення прав людини в ході правоохоронної діяльності.

Функція охорони прав та свобод особи є пріоритетною і впливає зі ст. 3 Конституції України. В Законі України «Про Державну прикордонну службу України», а саме в статтях 3 та 5 у яких, зокрема: у ст. 3 йдеться про те, що одними з основних принципів діяльності Державної прикордонної служби України є: «Законність та повага і дотримання прав та свобод людини та громадянина»;

у ст. 5 про те, що: «Діяльність Державної прикордонної служби України провадиться на основі дотримання прав і свобод людини і громадянина.

Органи, військовослужбовці та працівники Державної прикордонної служби України зобов'язані поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення».

Слід звернути увагу на нормативні акти, які визначають організацію та порядок додержання або обмеження прав людини в діяльності Державної прикордонної служби.

З одного боку спеціальний правоохоронний статус, надає відомству окремі повноваження щодо застосування примусових заходів спрямованих на обмеження прав громадян України, іноземців та осіб без громадянства, що здійснюється відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу, закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ін. Тобто ДПСУ наділена реальними повноваженнями щодо обмеження прав і свобод громадян. І широко застосовує дані повноваження.

Поваги і дотримання прав та свобод людини й громадянина є основною засадою, якою керується прикордонник при виконанні своїх обов'язків, зокрема, при виконанні функцій пов'язаних з адміністративно-владними повноваженнями щодо забезпечення дотримання прав та свобод осіб, які перетинають державний кордон України й надають допомогу у його захисті й охороні. Органи, військовослужбовці та працівники ДПСУ зобов'язані поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення.

У межах кримінального провадження органами охорони державного кордону України доводиться проводити певні дії з фізичного затримання та доставлення особи у відповідний підрозділ Державної прикордонної служби України, а також проводити низку процесуальних заходів, що стосуються затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину. У застосуванні тимчасового заходу процесуального примусу – затримання підозрюваного у вчиненні злочину – часто виникають труднощі.

Затримання без ухвали про дозвіл на затримання за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення: законне затримання (ст. 207 КПК України) та затримання уповноваженою службовою особою (ст. 208 КПК України).

У разі затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину, згідно зі ст. 208 КПК України гостро постає питання щодо визначення кола суб'єктів, яких закон визнає уповноваженими службовими особами.

Аналіз чинного законодавства дає підстави для висновку, що такими особами можуть бути слідчий, прокурор, органи досудового розслідування, яким прокурором доручено відповідно до п. 19 ст. 36 КПК України провести розшук і затримати особу, яка вчинила кримінальне правопорушення за межами України, слідчий та інші уповноважені службові особи. До інших уповноважених службових осіб на підставі п. 5 ст. 11 Закону України «Про міліцію» слід віднести співробітників міліції. Однак наведений перелік уповноважених службових осіб не є вичерпним. На нашу думку, законодавець мав на увазі значно ширше їх коло, для уточнення якого варто звернутися до відомих нормативних актів.

Зокрема, пункт 1.2. Інструкції про порядок дій посадових осіб органів (підрозділів) охорони державного кордону під час затримання осіб, підозрюваних у вчиненні злочину, без ухвали слідчого судді або суду та порядок подальшої взаємодії органів (підрозділів) охорони державного кордону з органами досудового розслідування, затвердженій наказом Адміністрації Державної прикордонної служби України від 14 листопада 2012 року № 931, визначено, що уповноваженою службовою особою є посадова особа органу (підрозділу) охорони державного кордону, яка безпосередньо виконує завдання з охорони державного кордону України.

Як правило, така особа не має юридичної освіти. Тому постає перша проблема – кваліфікація діянь особи. Адже існує умова затримання – вчинення злочину, за який передбачено покарання у вигляді позбавлення волі. Окрім того, уповноважена службова особа повинна вміти відрізнити адміністративне правопорушення від кримінального, складати протокол затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину, роз'яснювати процесуальні права підозрюваного. Усе це створює труднощі для такої уповноваженої службової

особи без юридичної освіти, тому для оформлення протоколу затримання викликається адміністративно-оперативна група, що вимагає певного часу. Водночас відповідно до вимог ст. 278 КПК України не пізніше двадцяти чотирьох годин з моменту затримання особи їй має бути вже вручене письмове повідомлення про підозру слідчим чи прокурором.

Поява такої проблеми пов'язана також із втратою ДПСУ статусу органу дізнання у сфері кримінального судочинства. Адже раніше у разі затримання особи, що підозрюється у вчиненні злочину, існувала можливість прибуття дізнавально-оперативної групи, до складу якої входили штатні дізнавачі органів охорони державного кордону, компетентні у сфері кримінального судочинства.

Таким чином, прийняття КПК України остаточно так і не вирішило усіх проблемних питань, пов'язаних із затриманням підозрюваного у вчиненні злочину. Зокрема, необхідно законодавчо врегулювати поняття уповноважених службових осіб і визначити, хто до таких осіб належить. Також доцільно було б вирішити питання щодо надання тим органам, які в ході здійснення адміністративно-юрисдикційної діяльності можуть виявляти і кримінальні правопорушення, певної самостійності у сфері кримінального судочинства.

ПРАВА СУБ'ЄКТІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Фішак Ю.В., курсант ФПФПС ННІПФПСМ НАВС

Науковий керівник: к.ю.н., старший викладач кафедри досудового розслідування ННІПФПСМ НАВС Терещенко Ю.В.

Питання прав, свобод людини і громадянина почали обговорювати ще в ідеї про природні права, що виникла ще за часів Стародавньої Греції.

На даному етапі розвитку сучасного суспільства права, свободи людини і громадянина закріплює основний закон держави. В статті 3 Конституція України офіційно проголошено, що «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю».

Права, свободи людини і громадянина – це правові можливості (надбання), необхідні для існування та розвитку особи, які визнаються невід'ємними, мають бути загальними і рівними для кожного, забезпечуватись і захищатись державою в обсязі міжнародних стандартів.

Вперше в українській юридичній науці проблематика прав людини, їх характерні ознаки та класифікації були досліджені П.М. Рабіновичем.

Права людини - це її можливість діяти певним чином для того, щоб забезпечити своє нормальне існування» розвиток і задоволення власних потреб.

Також Конституція України закріплює систему прав, свобод і обов'язків, яку можна поділити на особисті (природні, громадянські), політичні, соціальні, економічні, культурні, екологічні та сімейні права і обов'язки.

Гарантії прав людини конституційно закріплені в статтях 40, 55-63.

З прийняттям нового Кримінального процесуального кодексу України (далі - КПК) постало багато суперечностей та дискусій щодо звуження змісту та обсягу вже існуючих прав і свобод, які суперечать Конституції України.

Відповідно до положень ст. 63 Конституції України особа (підозрюваний, обвинувачений, підсудний, свідок, потерпілий) не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, кою яких визначається законом.

Стаття 18 чинного КПК закріплює положення, згідно з яким жодна особа не може бути примушена визнати свою винуватість у вчиненні кримінального правопорушення або примушена давати пояснення, показання, які можуть стати підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні нею кримінального правопорушення.

Кожна особа має право не говорити нічого з приводу підозри чи обвинувачення проти неї, у будь-який момент відмовитися відповідати на запитання, а також бути негайно повідомленою про ці права.